

HEIMAN DULLAERT

(1636—1684)

DOOR

Dr. H. J. A. RUYS.

U zal zyn naem by de edele geesten van Nederlant leven, en een schakel strekken aen de keten der beste dichteren”, met deze woorden besloot DAVID VAN HOOGSTRATEN in 1714 zijn korte levensschets van den dichter HEIMAN DULLAERT.¹⁾ Het nageslacht heeft evenwel anders geoordeeld dan zijn bewonderaar eenmaal voorspelde. Bij een nà hem komend geslacht was DULLAERTS' werk en naam zoo goed als vergeten; de achttiende eeuw kende hem ternauwernood meer. Tot er, in een tijd dat zoo-veel kenterde, ook verandering voor hem kwam, zij het ook niet voor langen tijd. In BELLAMY'S kring vond zijn werk een kortstondige waardeering; HINLOPEN ²⁾ schreef een gunstige beoordeeling van zijn gedichten in de *Poëtische Spectator* ³⁾ en gaf hem dezen, in onze oogen niet geringen lof: „DULLAART heeft zeer vele schoonheden die de zijne zijn”. De 19de eeuw maakte het al niet veel beter ten opzichte van onzen dichter. In 1824 verschenen meerdere zijner gedichten in *Keur van Nederlandsche Letteren*,⁴⁾ een uitgebreide bloemlezing van de beste 17de en

1) De naam komt ook in den vorm HEYMEN DULLAART voor.

2) Zie: JAC. SCHELTEMA, *Geschied- en letterk. Mengelwerk* dl. III, St. I (Utrecht 1822), p. 200.

3) Amst. 1784, p. 58—78.

4) 5de St. Amsterdam [1824], p. 1—72.

18de eeuwsche dichters, VAN KAMPEN, WITSEN GEYSBEEK, VAN VLOTEN noemen hem ter loops, schoon niet zonder waardeering. JONCKBLOET, gelijk te verwachten was, zwijgt geheel over hem, zoo ook JAN TEN BRINK. Nadat KALFF in zijn bundeltje *Dichters van den ouden Tijd* ¹⁾ aan de fraaiste gedichten van D. plaats had gegeven, kwam ALBERT VERWEY hem volledig eerherstel verschaffen. In een artikel in het *Tweemaandelijksch Tijdschrift* ²⁾ liet hij helder licht vallen op DULLAERTS' dichterlijke verdiensten en eenige jaren later nam hij verscheiden verzen van hem op in zijn *Honderd beste Gedichten (Lyriek)* ³⁾. Daarna was het weder KALFF die in het 4de deel zijner *Geschiedenis der Nederl. Letterkunde* ⁴⁾ een zestal bladzijden vol bewondering wijdde aan den lang vergeten dichter:

voortdurend doet D. hem aan VONDEL denken, beiden meesters in de kunst éenerlei dichtgave, maar ieder eigen vorm en eigen gedachte. TE WINKEL'S oordeel in zijn *Ontwikkelingsgang* ⁵⁾ is weer veel minder waardeerend, eerder afkeurend. Hoe het zij, het tegenwoordige, jongere geslacht heeft HEIMAN DULLAERT leeren kennen en op prijs stellen — vergeten zal hij zeker niet meer worden.

Zijn beeltenis is bewaard gebleven vóór zijn nagelaten werk, een

¹⁾ Amst. 1904, p. 165—173.

²⁾ 1897, p. 447—455.

³⁾ Amst. 1910, p. 87—89.

⁴⁾ Gron. 1909, p. 483—489.

⁵⁾ Dl. II (1909), p. 165—173.

kleinen bundel gedichten door DAVID VAN HOOGSTATEN in 1714 met een korte levensbeschrijving uitgegeven — het is een door HOUBRAKEN gegraveerd portret naar een schilderij van PHILIPS DE KONINCK 1): een tengere, jonge man, met fijne, eer vrouwelijke trekken, zwakken eenigszins dwependen oogopslag en lang, golvend haar 2).

Van zijn leven weten we betrekkelijk heel weinig. Onze kennis dienaangaande moeten we putten uit het *Kort Berecht wegens het Leven van Heiman Dullaert* — slechts twee en 'n halve bladzij lang — van de hand van den jongeren DAVID VAN HOOGSTATEN, uit schaarsche verspreide gegevens die zijn eigen gedichten en enkele zijner tijdgenooten opleveren, en uit eenige archiefgegevens. 3)

Hij werd den 6den Febr. 1636 te Rotterdam geboren, als oudste zoon van CORNELIS MICHIELSZ. DULLAERT (overl. 29 Mei 1692) „coornkooper” en SOPHIA of FYTGEN HEYMENS VAN MELISDYCK, die in Febr. 1635 gehuwd waren. Beiden stamden uit aanzienlijke Rotterdamsche families. Zijn grootvader van vaders kant, MICHIEL PIETERSZ. D. vinden we onder de regenten van wees- en oudemannenhuis te Rotterdam; hij zat van 1619 tot 1637 in de regeering aldaar. Zijn vader was van 1662 tot 1687 pesthuismeester, terwijl zijn oudoom ABRAHAM PIETERSZ. D. in 1618 door PRINS MAURITS in de Rotterdamsche vroedschap gekozen werd, en van 1622 tot 1645 baljuw was.

Naar zijn grootvader van moeders kant, HEYMAN VAN MELISDYCK JANSZ. (geb. 15 Dec. 1572) werd hij HEIMAN of HEIMEN genoemd. Reeds als knaap van 8 jaar verloor hij zijn moeder. Zij overleed, 34 jaar oud, den 23sten Oct. 1644. Twee jaar later, in 1646, was zijn vader reeds weer hertrouwd met MAERTJE LOUWERYS VAN TOL. HEIMAN had verder nog een jongere zuster GEERTRUID (geb. 1641) en twee jongere broeders MICHIEL (1638-1688) en HENDRIK (geb. 1643). Ook uit het tweede huwelijk zijns vaders waren kinderen, één zoon LOUWERYS (geb. 1646) en twee dochters, GEERTRUID (geb. 1648) en AGNITA (geb. 1650), die van 1693 tot 1715 een huis aan de Delftsche vaart te Rotterdam had.

Waarschijnlijk stond ook de dichter en tooneelschrijver JOAN DULLAERT 4) in eenige familiebetrekking tot hem. Op diens *Het Verloste Jerusalem* (Rotterdam 1638), een vertaling naar TORQUATO TASSO, maakte D. een lofdicht.

1) HOUBRAKEN, *De groote Schouburgh der Nederl. Konstschilders en schilderessen* III (1721) p. 80 vermeldt PHILIPS DE KONINCK als schilder. Waarvandaan hij dit wist, is niet na te gaan. Zie C. HOFSTEDE DE GROOT *Arnold Houbraken und seine „Groote Schouburgh“* (Haag 1893), p. 109.

2) Zie de reproductie hiervóór.

3) Die ik dank aan de vriendelijke mededeeling van Dr. E. WIERSUM te Rotterdam

Zie ook: *Maandblad De Nederl. Leeuw* Jrg. XXIII (1905) p. 328—331, en *De Regeering van Rotterdam*, uitgeg. door J. H. W. UNGER, in: *Bronnen voor de Geschiedenis van Rotterdam* I (Rott. 1892), pass.

4) *Nieuw Nederl. Biogr. Woordenboek*, dl. II (1912) i. v.

HEIMAN had van jongs af een zwakke gezondheid. Zijn ouders waren bemiddeld ¹⁾ genoeg om hem vrij te laten in de keuze van een beroep. Hij volgde zijn neiging en werd schilder, omdat deze kunst de dichtkunst het meest nabij kwam. Reeds vroeg toonde hij een vlug en helder verstand. Na het eerste onder-richt in zijn geboorteplaats ontvangen te hebben, trok hij ter voltooiing zijner opleiding naar Amsterdam, waar niemand minder dan REMBRANDT zijn leermeester was. Wanneer en hoe lang hij te Amsterdam verblijf gehouden heeft, is onbekend. HOUBRAKEN ²⁾, die het kan vernomen hebben door mondelinge overlevering van den goudschen kunstschilder THEODORUS VAN VELTHUIZEN ³⁾, een neef van D., zegt dat hij slechts „korte jaren” bij REMBRANDT in de leer was. Alleen voor het jaar 1653 weten we zeker dat hij te A. was. Dan onderteekent „HEYMEN DULLERT”, 28 Maart, als getuige een acte, voor notaris DRUÉE te A. verleden, waarbij REMBRANDT dien DRUÉE machtigt, vorderingen voor hem te innen.⁴⁾

Het genie van den meester zal echter niet in staat zijn geweest den leerling mee te deelen wat hem ontbrak: gaven voor de schilderkunst schijnt hij maar weinige gehad te hebben. De beste lof, dien CAMPO WEYERMAN ⁵⁾ hem geven kan, is, dat zijn schilderijen zijn „natuurlijk geschildert, en zeer schoon van houding, en hetgeen het voornaamste is, alles behandelt op REMBRANTS schilderwijze”. Het was dan ook zijn verdienstelijk navolgen van R. dat door zijn tijdgenooten zoozeer geprezen werd. Tot een eigen kunst, tot iets oorspronkelijks schijnt hij het nimmer gebracht te hebben. HOUBRAKEN vertelt — de schilder VELTHUIZEN had het hem weder medegedeeld — en ook CAMPO WEYERMAN neemt het over, dat een copie van zijn hand naar „De Krijgsgod Mars in 't blinkend harnas” van R. te Amsterdam op een verkooping voor een echten REMBRANDT werd verkocht.⁶⁾

Het schildersregister van JAN SYMUS, stadsdokter te Amsterdam, vermeldt hem als „H. DULLAERT, Rotterdam 1669, 40 jaer out, in geselschapjes”. ⁷⁾ De niet altijd even nauwkeurige medicus vergiste zich hier 10 jaar in D.'s leeftijd.

Blijvende waarde hebben zijn stukken blijkbaar niet gehad; ze komen zoo goed als niet meer voor. ⁸⁾ CAMPO WEYERMAN en HOUBRAKEN moeten nog vele

1) Bij zijn dood in 1692 liet CORNELIS MICHIELSZ. D. 2 huizen en pl.m. 30.000 gld. na.

2) ARN. HOUBRAKEN, *De groote Schouburgh der Nederl. Konst-schilders en schilderessen* III (1721), p. 79.

3) Hij was den 6 Mei 1705 gehuwd met MARIA (1678—1740), dochter van bovengenoemden MICHIEL D. en ENGELTJE CORNELISZD. VAN DER LEE. HOUBRAKEN'S bericht wint hierdoor in betrouwbaarheid.

4) *Oud-Holland* VIII (1890) p. 178.

5) *De Levens-Beschrijvingen der Nederlandsche Konst-schilders en Konst-schilderessen*, II (1829) p. 391.

6) Ook DAVID VAN HOOGSTRATEN vermeldt het in zijn Levensbericht.

7) *Oud-Holland* VIII (1890) p. 11.

8) Slechts één schilderij is er nog van hem bekend, thans in het bezit van DR. HOFSTEDEN DE GROOT te 's-Gravenhage. Het doet echter weinig aan REMBRANDT denken. Niet onmogelijk dat nauwkeuriger onderzoek meer van zijn hand aan 't licht zal brengen.

zijner stukken te Rotterdam gezien hebben. Zij spreken van portretten „levensgroot en kragtig geschildert”, van een keukenstuk, waarop veel keukenwerk en een „Oud Heremytje”, dat CAMPO WEYERMAN ten huize van een zekere Mejuffrouw VAN LOON zag, en dat hij eerst voor een REMBRANDT hield. Op de verkooping van G. F. ROOS en CO. te Amsterdam in Nov. 1906 kwam een „lezende oude vrouw”, D.’s moeder, voor. Le Jeune, Guide de l’Amateur (III p. 84) kende in het museum te Epinal een „Jonge man en Jonge vrouw”, met elkaar bezig, terwijl er in de collectie LIECHTENSTEIN te Weenen een „Kindermoord te Bethlehem” was.¹⁾ D.’s testament van 1 Aug. 1675, noch dat zijns vaders van 24 Aug. 1684, evenmin de inventaris der goederen, door dezen laatste nagelaten, van 11 Jan. 1692, geven eenig licht over zijn schilderijen. Toen alle broeders blijkbaar reeds overleden waren, erfde de jongste dochter ANGENETA in 1692 den geheelen inboedel van haar vader, die waarschijnlijk erfgenaam van zijn zoon HEIMAN zal geweest zijn; in den inventaris worden de schilderijen weer niet afzonderlijk beschreven. HOUBRAKEN deelt mede, dat in 1696 op het boelhuis van den geneesheer DOUW te Leiden, die met ANGENETA, D.’s zuster, gehuwd was geweest, vijf kapitale stukken van D.’s hand voorkwamen, die de vrienden van den dichter te vergeefs hadden trachten aan te koopen, omdat de dokter er een te hooge som f 400 voor vroeg en zij op den verkoopdag niet aanwezig konden zijn. Aan wien ze verkocht zijn geworden, weet HOUBRAKEN niet te zeggen.

Na zijn Amsterdamschen leertijd bleef D. verder te Rotterdam wonen. Niet veel is er dat over zijn leven in de Maasstad licht verspreidt, maar het weinige dat we er van weten, geeft ons recht te veronderstellen dat het geheel zal gewijd geweest zijn aan zijn kunst. Een ander beroep koos hij zich stellig niet. Wegens zijn lichamelijke zwakheid was hij slechts geschikt tot „dingen die enkel den geest betroffen”, zegt DAVID VAN HOOGSTRATEN. Slechts één feit uit zijn kunstenaarsleven is ons bekend: den 17den Oct. 1668 werd hij tot hoofdman van het St. Lucasgilde te Rotterdam benoemd.²⁾ Ook de muziek trok hem aan; hij was, volgens zijn levensbeschrijver, met een schoone stem begaafd en bedreven in de muziek.

Maar meerdere en betere gaven bezat hij voor de dichtkunst. Tot haar voelde hij zich reeds van jongs af aangetrokken. Is zijn naam en werk als schilder ook al zoo goed als verdwenen, zijn bewaard gebleven bundel behoudt om zijn letterkundige schoonheid een blijvende waarde.

In zijn biografie vermeldt HOOGSTRATEN nog een enkele bijzonderheid

¹⁾ A. VON WURZBACH, *Niederl. Künstlerlexicon* i. v. en C. VOSMAER, *Rembrandt, sa vie et ses oeuvres*, 184 p. 297, waar bovendien nog een teekening naar een schilderij van R. genoemd wordt.

²⁾ J. H. SCHEFFER en FR. D. O. OBREEN, *Rotterdamsche Historiebladen*, Afd. II dl. I (1880) p. 432.

over D. Hij was n.l. de fransche taal volkomen meester en heeft ook het diakenschap in de fransche gemeente ¹⁾ bediend. We kunnen dit laatste iets nauwkeuriger aangeven: van 1666 tot 1667 was hij diaken, van 1671 tot 1678 ouderling in de Waalsche kerk, hoewel hij in de gereformeerde kerk gedoopt was. Ook over het eerste iets meer. HOOGSTRATEN zeide niet te veel over zijn kennis van het fransch. Een vijand van ledigheid zijnde, vertaalde hij veel uit die taal; zijn vertaalwerk kenmerkt zich door zuiver en krachtig Hollandsch. Het zijn deels stichtelijke, deels theologische werkjes, waarmee hij zich bezig hield. In 1669 verscheen van hem: *Antwoord van CHARLES DRELINCOURT op den Brief geschreven door den Prince ERNST, Landgrave van Hessen, aan de vijf Bedienaren des goddelijken Woords van Parijs, die te Charenton hunne oefening doen* ²⁾, (Rott. 1669) en in 1674 een *Verhandeling van den Vrede der Ziele en de Vergenoeginge des Geestes. . . . beschreven door PIERRE DU MOULIN DE JONGE* ³⁾ (Amst. 1674). Van dit laatste bestond reeds een vertaling, die echter verbetering behoefde. Op verlangen van HERMAN VAN ZOELLEN, Oud-Burgemeester van Rotterdam, aan wien D. veel verplichtingen had, gaf hij een nieuwe vertaling in 't licht, die hij aan hem opdroeg. Het boekje werd blijkbaar veel gelezen en herhaaldelijk herdrukt.⁴⁾ In 1705 gaf GER. BORSTIUS, boekhandelaar te Amsterdam een hernieuwde uitgaaf er van in het licht, met een nieuwe opdracht aan twee Rotterdamsche dames. „Nu ik”, zegt hij, „een nieuwen druk uit myn winkel in de Werelt moeste brengen, en de Heer VAN ZOELLEN was overgegaan in de andre, heb ik binnen Rotterdam, als de geboortte plaats van dit Boexken, de opdracht wederom willen te huys brengen”. Eindelijk gaf D. in 1677: *Het onderhoud der goede Geesten op d'Ydelheden vande werelt* (Amst. 1677) naar JEAN PUGET DE LA SERRE *L'Entretien des bons espritz sur les vanitez du monde.*⁵⁾ JOACHIM OUDAEN zegt later in zijn lijkklacht op D. over deze vertalingen:

Gelyk LA SERRE d'ydelheid
 Hem kennen deed, en hy ze aan an'dren;
 Waar op hem DRELINCOURT geleid,
 Om 't oordeel verder op te schrand'ren.⁶⁾

1) Ook de reeds meer genoemde JOAN D. behoorde tot de Waalsche gemeente.

2) *Réponse à la lettre du prince Ernest de Hesse aux ministres de Paris à Charenton.* Genève 1662.

3) D. zal de fransche bewerking *Traité de la paix de l'ame et du Contentement de l'esprit* (Sedan 1600) wel gebruikt hebben. Het oorspronkelijke — DU MOULIN bracht het grootste deel zijns levens in Engeland door — is getiteld: *Treatise of pace and contentement of mind.* Zie: Eug. et Em. Haag, *La France Protestante*, tom. V (1886) p. 825.

4) Amst. 1680, 1688, 1700, 1705, 1723 en 1740. Van al deze uitgaven bevindt zich een ex. in de Bibliothèque Wallonne te Leiden.

5) Brux. 1620. Ibid. 1629.

6) *H. Dullaerts Gedichten* (Amst. 1719) p. 211.

Van de fransche dichters, die hij zich een enkele maal ter vertaling koos, ¹⁾ nam hij de besten; naar DU BELLAY b. v. vertaalde hij het bijzonder fraaie en klankvolle „Een Korenwanner”²⁾ en uit de Première Sepmaine van DU BARTAS zijn „Blikkerende Vliegen in America” en zijn „Op de gewiekte visschen in America”.

Latijn of Grieksch heeft hij niet gekend. JOAN DE HAES, die bij het verschijnen van zijn gedichten in 1714 een lofdicht schreef, bewonderde er hem te meer om:

Die zonder hulp van Grieksche of Roomsche talen
Op 't dichtaltaer magh met den lauwer pralen.³⁾

Ook naar ons oordeel doet dit hem geen scha. Zijn gedichten zijn daardoor over het geheel vrij van den gewonen ballast van klassieken bombast en winnen er door in eenvoud en natuurlijkheid.

DAVID VAN HOOGSTRATEN die overigens hoogdravend genoeg en niet vrij van gezwollenheid is, heeft D.'s levensbeschrijving in soberen toon gevat, alsof hij onder den indruk van diens innemende, bescheiden persoonlijkheid was. Hoe eenvoudigweg zegt hij: „Hij leidde een onbesproken leven, zynde stil, ingetogen, dogh zeer verplichtende ⁴⁾ van aert”. Een leven in 't verborgen, zonder ophef, noch voor zijn persoon, noch over zijn kunst, vol toewijding aan anderen, meegaande en verdraagzaam waar het anderer oordeel of geloof betrof.

We hebben ons echter niet voor te stellen dat hij een afgezonderd leven leidde. Reeds zagen we hoe hij in het bestuur van het St. Lucas-gilde het leven zijner kunstbroeders meeleeft. Verder had hij een kleinen kring van letterkundige vrienden, die zijn gaven waardeerden en, als hij, de dichtkunst liefhadden. Hij ging veel om „met Predikanten en andere luiden van ernst”, zegt HOOGSTRATEN. Daar was in de eerste plaats de ernstige JOACHIM OUDAAN, de overtuigde Rijnsburger collegiant, wiens innige vroomheid hem aangetrokken zal hebben, omdat hij zich ermee verwant gevoelde. Zij waren onafscheidelijk aan elkaar gehecht, gelijk diezelfde DAVID VAN HOOGSTRATEN getuigt in zijn levensbeschrijving van OUDAAN⁵⁾. Toen D. in 1684 stierf, acht jaar vóór OUDAAN, wijdde deze hem een afscheidsgedicht dat van trouwe vriendschap voor den jongeren kunstbroeder sprak.

Veel had hij verder aan den omgang met de beide HOOGSTRATEN'S, SAMUEL en FRANS. De eerste in 1627 te Dordrecht geboren, was eveneens een leerling

1) Ibid. p. 194, 203 en 205.

2) *D'Un Vanneur de blé aux vents* in: JOACH. DU BELLAY, *Les oeuvres françoises* (Royer 1592) p. 444.

3) *Gedichten van Joan de Haes*, Rott. 1720, p. 335.

4) Dienstvaardig.

5) *Joachim Oudaans Poezy . . . achter het 3de deel komt het leven van den dichter* (Amst. 1712), III p. 43

van REMBRANDT. „De gemeenzaemheit was des te grooter, omdat hy met SAMUEL VAN HOOGSTRATEN de Schilderkunst bij REMBRANT geleert had”. Uit deze woorden van DAVID VAN H. zou men kunnen opmaken, dat beiden tegelijkertijd leerlingen van REMBRANDT geweest waren. Het verschil in leeftijd, negen jaren, behoefde daarvoor geen beletsel te wezen. Echter, DULLAERT was omstreeks 1653 te Amsterdam, terwijl SAMUEL VAN H. van 1651 tot 1654 te Weenen en Rome was; zijn leertijd bij R. valt \pm 1642, toen D. dus nog te jong was¹⁾. HOOGSTRATEN bracht het evenwel in de schilderkunst verder dan zijn Rotterdamsche vriend, zelfs maakte hij destijds naam; zijn schilderschool te Dordrecht was bekend en zijn schilderwerk gezocht. Ook hij was, evenals DULLAERT, schilder en auteur. Geeft hij iets uit, dan is het vaak deze, die er zijn instemming mee betuigt door een lofdicht; zoo een bijzonder fraai vers vóór zijn proza-roman *De gestrafte Ontschaking of Zeeghafte Herstelling van den jongen Hagaenveld*,²⁾ en vóór zijn *Dieryck en Dorothe of de Verlossing van Dordrecht*,³⁾ lofdichten, die beide in D.'s verzamelde werk zijn opgenomen. Als HOOGSTRATEN in 1662 met zijn vrouw naar Engeland uitzeilt,⁴⁾ is het D. die in een gedichtje om een gunstigen wind voor den vertrekkenden vriend vraagt.⁵⁾

De andere HOOGSTRATEN, FRANS, was boekhandelaar te Rotterdam, vervaardiger van weinig beteekenende zedezangen en stichtelijke liederen. Man van invloed en ontwikkeling, kan hij veel voor D. geweest zijn. Verscheiden gedichten vinden we in D.'s bundel, die werken van hem bij het publiek moesten inleiden. Zoo lofdichten van hem vóór HOOGSTRATEN's *Voorhof der Ziele*,⁶⁾ een emblematisch werk, vóór zijn vertaling naar het werk van den franciscaner DIDAKUS STELLA, *De Versmading der wereldsche Ydelheden*,⁷⁾ zijn vertaling naar HIER. OSORIUS, *Het Leven en Bedrijf van Don Emanuel*,⁸⁾ en vóór zijn naar JOH. DAMASCENUS vertaald *Leven en Bedrijf van Barlaäm en Fosaphat*⁹⁾ lofdichten, waarvan het laatste vooral lezenswaard is.

Zoon van dezen SAMUEL was DAVID VAN H. (1658—1724), de latere Amsterdamsche proreector, en schrijver van D.'s levensbericht, dat in betrouwbaarheid wint, als we weten dat hij, Rotterdammer geboren, DULLAERT door persoonlijke doorgang zal gekend hebben.

1) *Oud-Holland* VII (1889) p. 131, 132 en 136.

2) Amst. 1669.

3) Treurspel. 's Grav. 1666.

4) Hij bleef er tot 1666, vestigde zich daarna in Den Haag en in 1671 weder voor goed te Dordrecht. Zie over hem: *Oud-Holland* VII (1889) p. 136—138.

5) *H. Dullaerts Gedichten* (Amst. 1719), p. 160.

6) Rotterdam 1668.

7) Rotterdam 1651.

8) Een vertaling van het latijnsche: *De Rebus Emmanuelis regis Lusitaniae* . . . ll. XII, Col. Agr. 1574.

9) Rotterdam 1672.

Beroemder dan de voorgaanden, was ANTONIDES VAN DER GOES, die in 1674 door den invloed van DIRCK BUYZERO een betrekking ter secretarie van de Admiraliteit op de Maze gekregen had; tot zijn dood, in 1684, bleef hij te Rotterdam wonen. Hij was toen reeds beroemd, vooral door zijn *Bellone aen Bant* (1667) en *Y-stroom* (1671). Met welk een bewondering D. en zijn vriend OUDAAN tot ANTONIDES opzagen, blijkt uit een gezegde van HOOGSTRATEN in zijn levensbeschrijving van den dichter van den Y-stroom: „Mij staet ook voor, door welk een verwondering OUDAEN, een groot kenner van zulke vruchten des geestes, was opgetrokken, wanneer hem ANTONIDES de afgedrukte bladen [van zijn Y-stroom n.l.] had t'huis gezonden; en met wat genoegten hij HEIMAN DULLAERT en mijnen zaligen vader deel gaf aan het gezicht van zulk een ongemeene schilderij” 1). Dat was in 1671 en drie jaar later werd de bewonderde hun stadgenoot en zeker ook het middelpunt van het letterkundig leven aldaar.

Misschien kan ook FRANS DE HAES tot den vriendenkring behoord hebben; zijn zoon JOAN (1681—1702) schreef een vers op het verschijnen van DULLAERT's dichtwerk 2). Ook VOLLENHOVE, de predikant-dichter, van wien HOOGSTRATEN in het voorbericht tot den lezer uitdrukkelijk zegt dat hij een bewonderaar van D. was, zal geen vreemde in hun kring geweest zijn, terwijl ook diens ambtgenoot SIMON SIMONIDES 3) een gedicht *De verhemelde Ziele* 4) schreef, dat met een lofdicht van D. prijkt. Een vriend van OUDAAN was deze laatste, een vurig oranje-klant, zeker niet.

Het lijkt mij waarschijnlijk dat hij ook met enkele Goudenaars vriendschapsbetrekkingen onderhoudt heeft. De oud-schepen en raad der stad, GOVAERT CINQ, zijn groote vereerder, maakte zich later verdienstelijk bij het verzamelen van D.'s gedichten; vóór het werk van diens beschermeling, den vrijwel onbekenden poëet en schilder CHRISTOFFEL PIERSON 5), *De Redenstrijd van Ajax en Ulysses*, 6) schreef D. een lofdicht. Op den tweeden bruiloftsdag van den Goudschen magistraat GOVERT SUIS en MARGARETHA VAN TOL zong hij een bizonder dichterlijk lied (p. 142) en toen SUIS op Nieuwjaarsdag 1671 tot burgemeester werd gekozen, vereeuwigde D. dit feit door een gedicht (p. 155). Zocht ook zijn vroegere kunstbroeder PHILIPS DE KONINCK hem misschien van tijd tot tijd op? Diens eerste vrouw was een Rotterdamsche. 7) Volgens

1) *Alle de Gedichten van J. Ant. van der Goes. Hierby komt het Leven des dichters.* Rott. 1735.

2) *Gedichten van Joan de Haes*, Rott. 1720, p. 335.

3) SIMONIDES, een zeer gevierd predikant in zijn tijd, stond van 1652 tot 1664 te Rotterdam. Hij had tevens eenigen naam als dichter.

4) Rotterdam 1658.

5) *Archief voor Ned. Kunstgeschiedenis*, bijeengebracht door FR. D. O. OBREEN, dl. VI (1884—'87) p. 71 e.v.

6) TER GOUDE z. j.

7) A. VON WURZBACH, *Niederl. Künstlerlexicon*, i.v.

CAMPO WEYERMAN bleef D. in briefwisseling met REMBRANDT en PHILIPS DE KONINCK. Zoo ging in letterkundig verkeer met zijn vrienden zijn leven gelijkmatig en kalm voorbij. Kunstreizen, gelijk zijn vriend SAMUEL VAN H., ondernam hij niet, door strijd als OUDAAN dien met de pen voerde, werd zijn leven niet verontrust. Eéns, in 1672, werd zijn rust ernstig bedreigd. Hij kwam in aanmerking om in de vroedschap gekozen te worden. HOOGSTRATEN vermeldt dit, maar laat er onmiddellijk op volgen: „Zyn zedigheid en afkeer van eerezucht deden hem die bevordering ontgaen en tot zich zelve inkeeren”.

Naast deze neiging tot inkeer in zichzelf, naast dat teruggetrokkene in zijn aard, vinden we in zijn gedichten toch ook menig bewijs van belangstelling in het dagelijksch gebeuren, en van meelevens met 'slands aangelegenheden. Meer dan eens toont hij een open oog voor de belangrijkheid van den Rotterdamschen handel en van den daarmee gepaard gaanden rijkdom, zij het dan ook meermalen om de herinnering aan die welvaart te gebruiken als een aansporing tot milddadigheid (p. 131 en 182). Hij dicht een zegezing op den scheepsstrijd tusschen de Hollandsche en Zweedsche vloten in 1658 (p. 163) en betreurt (in 6 klinkdichten) den dood der zeehelden bij Lowestoff den 3den Jan. 1665 (p. 115 e. v.) Als de vrede in 1667 geteekend is, weerklinkt in den vroolijken, luchtigen kadans van zijn „Vrye Zeevaart” (p. 131) de blijheid om den wederontwakenden handel en de lust om nieuwe landen te bezeilen. Hij bezingt huwelijken van bekende of bevriende stadgenooten, maakt nieuwjaars- en kerstzangen voor de weezen en, vertrekt de predikant IZAAK LE MAIRE naar Amsterdam, dan geeft D. de droefheid zijner gemeenteleden weer in een „Harderlyke klagte” (p. 134). Een andere keer ergert hij zich aan de toenemende gewoonte om 's avonds bij fakkellicht te begraven en in een puntdicht geeft hij uiting aan die ergernis (p. 122): zoo in alles zijn aandacht waard. HOUBRAKEN zegt aan het slot van zijn levensbeschrijving in zijn *Groote schouburgh*: ¹⁾ „Vorder was hij een man wiens vernuft zig tot bespiegelingen van velerhande zaken zette, waar door vele zig van zyn oordeel en raad bedienden in duistere of verwarde zaken”.

Onwillekeurig rijst de vraag: heeft dit fijngevoelige dichterhart de liefde niet gekend? Een enkele aanwijzing slechts geven zijn gedichten op dit punt. Er bestaat een gedicht van hem „Aan Rozemont” (p. 189) een gevoelig, schoon niet altijd even fraai troostlied over het sterven harer moeder, met dit tweede, door stoploppen wel is waar ontsierde couplet:

Niet dat ik u de droefheid wil ontraden;
O neen; 't verlies is uwe droefheid waart.
Integendeel, ik zal de gunst versmaden,
Zoo gy voor my wat vroolykheid bewaart.

¹⁾ Dl. III (1721) p. 78—80.

en dan het vierde:

Laat Artemize in 't natte marmer prenten,
Dat zy de dood haar's lieven Mans beklagt:
Gy kunt in 't hart die droeve tekens enten,
Daar nu myn hart de tekens ook af draagt.

De dichter treurt met „Rozemont” mee; haar rouw is ook zijn rouw, maar als iemand die rechten op haar kan doen gelden vraagt hij naast haar droefheid, vroolijkheid voor zichzelf. De verzamelaar zijner gedichten heeft onmiddellijk hierop (p. 190) laten volgen een ander gedicht: *Opdragt van het onderhoud der Goede Geesten van den Heer DE LA SERRE, Aan de Godvrugtige Maagt M. D. W.* waarin weer deze regels:

Hier offer ik uw' Rozemont
Een rozegaart vol lieflykheden.

Het was in een zijner vele slapeloze nachten dat hij „met een lach en een traan” dit gedicht voor „Rozemont” maakte om het haar met een exemplaar zijner vertaling toe te zenden:

Dit zingt uw' digter by den nagt,
Terwyl een uil op 't dak gezeten,
Zoo schamperlyk zyn doen belacht.
Een waghond baste door de spleten.
Van d'ouwe deur, het maanligt aan,
Dat doodsch, voor 't zonnelicht moet zwigten;
De mensch geblindhokt door den waan,
Bedilt de sproetjes in de lichten.

Ook in een *Minnezuchten* (p. 160) getiteld gedicht met dit fraaie begin:

Vertroosters van de minnesmarte,
Die door myn aders vloeit op een bezielde lucht,
Volmaakste kinderen van 't allerminziekst harte,
Dat immer in het ryk der liefde heeft gezucht,

komt weder de naam „Rozemont” voor. Is het toeval dat hij haar steeds denzelfden naam geeft? Geen andere vrouw dan eenige malen deze ROZEMONT en eens 'n zekere JOANNA, een familid blijkbaar, noemt hij in zijn gedichten. Is zij één en dezelfde, en een werkelijk bestaande persoon ¹⁾, die hij onder dien toen veel gebruikten, dichterlijken naam bezong? Heeft haar misschien 's dichters liefde

¹⁾ Misschien de dochter van JOAN DULLAERT

gegolden? Letten we op den doorlopend ernstigen toon van D.'s verzen, op zijn kiesche, diep-gevoelde opvatting der liefde, vooral van de huwelijksliefde, die er uit zijn werk spreekt, dan mogen we deze vragen misschien wel bevestigend beantwoorden. We hebben drie bruiloftszangen van zijn hand, mogelijk op bestelling geleverd, maar met gedeelten, die voor VONDEL's bruiloftsliederen in schoonheid niet onder doen. Hoe schoon bezingt hij daarin de reine huwelijksliefde, de scheppende die het leven in stand houdt;

O min! O leven van het leven!
Die alles geeft en stof moet geven
Door wien het al beweegt en groeit!

met dit, door KALFF¹⁾) terecht zoo geroemde slotcouplet:

Zoo zietme een mey van telg en takken
Het vruchtloos bloecieraad versmakken,
Op 't zuizen van een lentelucht;
De zwangere Oestmaand tegenlagchen,
Om rykelyker zegenpragchen,
In hoop van smakelyker vrucht.²⁾)

Ze schenkt de innigste en schoonste vereeniging tusschen twee zielen:

Dees keurstof van bekoorlykheid
Werkt slechts op d'outerlyke zinnen.
Daar is een grooter kracht, verspreid
In 't minnen en in 't wederminnen;
Een klaar, maar onuitspreeklyk iet,
Een felle drift, een heimlyk trekken,
't Geen elk gevoelt en niemand ziet.³⁾)

't Is alsof de dichter het land der beloften wel gezien, maar nimmer heeft mogen betreden. Was het misschien zijn wankele gezondheid, die hem „'t lastich pak van d'eenzaamheid" deed torschen? Hij bleef tot zijn dood ongetrouwd, en bij zijn vader inwonen⁴⁾), die hem acht jaar overleefde. Toch, al droeg hij zijn eenzaamheid geduldig, al kon hij ook zingen, bij tijden zelfs zijn „levenslust"⁵⁾) uitzingen, wat wonder als hem soms een klacht ontsnapte, waarin de zwaarte van den zelfstrijd wordt gevoeld?

1) *Geschiedenis der Nederl. Letterk.* IV (1909) p. 486.

2) p. 143.

3) p. 151.

4) In het huis aan de Botersloot, W. Z. No. 24156.

5) p. 4: „Levenslust". Uit het fransch.

Lastich pak van d'eenzaamheid,
 Wat valt gy aan groene zinnen
 Blakende in den lust tot minnen,
 Onverdraag'lyk! wat bereid
 Gy al angsten, zuchten, pynen,
 Voor een zedelyk gemoed,
 Dat bevangen, in den gloet
 Van een hevig vier gaat quynen;
 Machteloos het vleesch bevecht;
 d' Oorsprong van 't natuurlyk leven.¹⁾

Naarmate hij ouder werd, werd ook zijn levenslast niet lichter te dragen: zijn gezondheid werd slechter, zijn eenzaamheid grooter. Hevige hoofdpijnen kwamen hem kwellen, gelijk OUDAAN ons mededeelt in zijn lijkklacht, beroofden hem van den slaap. Zijn door tering ondermijnd lichaam had een voortdurenden strijd tegen den dood te voeren. OUDAAN, die zijn lijden en strijden van dichtbij had gezien en mee doorleefd, klaagt over het smartelyk lot van zijn vriend:

Ik spreek, o DULLAART, van uw' dood,
 Of van uw' levensbands ontbinding,

 'k Spreek van uw' dood; of, best gezeit,
 'k Spreek van den ingang van uw' leven;
 Vermits uw' leven, hier geleid,
 Niet waardig was dien naam te geven,
 Als zynde voor Uw wakk'ren geest
 Niet dan een stage dood geweest.²⁾

Hij moest alles opgeven wat zijn moeilijk leven kon verhelderen — zijn schilderen, dichten en zingen, zijn omgang met vrienden, zelfs vermoeide hem het spreken en luisteren. Te zwaarder werd zijn lijden, omdat het verstand zijn volle helderheid behield, ja, bij de toenemende slooping van het lichaam, helderder werd. In eenzaamheid streed hij zijn laatsten moeilijken strijd want voor zijn vrienden was hij reeds lang als gestorven. Tot eindelijk HEIMAN DULLAERT „naa een langwylige, en voor den lichaame smartelyke uitquyninge, op den 6 Mey des jaars 1684, binnen Rotterdam, zacht en lieffelyk, in den Heere ontslapen'' is.³⁾ Hij werd in de Prinsenkerk te rusten gelegd in een graf, dat aan een familielid toebehoorde.⁴⁾ HOOGSTRATEN schrijft ten onrechte dat hij in de fransche Kerk begraven werd. Bij testament van 1 Aug. 1675, voor notaris VITUS MUSTELIUS verleden, legateerde hij al zijn gemaakte schilderijen en tafereelen aan zijn vader.

1) p. 155.

2) *H. Dullaerts Gedichten*, Amst. 1719, p. 209.

3) OUDAAN, boven zijn lijkklacht op DULLAERT.

4) graf No. 286.

Bij codicil van 21 Maart 1684 zijn boeken, papieren, prenten en teekeningen aan zijn broeder MICHIEL. ¹⁾

Thans nog iets over zijn nagelaten werk. Bij zijn leven zag zoo goed als niets van hem het licht. Zijn bescheidenheid was hier waarschijnlijk de oorzaak van. Slechts zijn *Uitbreiding over het Tweede Lidt van het Gebedt onzes Heeren*, werd gedrukt, deel uitmakend van 't *Gebedt onzes Heeren. In Rijmen uitgebreidt door verscheide Liefhebbers der Dichtkunste.* ²⁾ Die „liefhebbers” waren L. SANDERUS, J. BOOGAERT, H. F. WATERLOO, W. SCHELLINKS, H. SWEERDS, J. DE DECKER, TH. ASSELYN en J. W. PETERSOM, vrij onbekende poëten de meesten, van wie ieder één bede berijmde. DULLAERT'S bede, al rangschikken we het niet onder zijn beste werk, steekt toch altijd nog gunstig af bij dat der anderen.

Verder werden in de *Hollantsche Parnas of Verscheide Gedichten*, ³⁾ een bundel gedichten van WESTERBAEN, VONDEL e.a., door T. VAN DOMSELAER verzameld, twee gedichten van D. opgenomen, de reeds vroeger genoemde vertaling van DU BELLAY, thans niet „Een Korenwanner”, maar „Den Akkerman aan de winden” genoemd, en „Aan ROZEMONT, die haar Moeders doodt beweende”.

Eerst 35 jaar nà zijn dood, in 1719, ⁴⁾ werden zijn gedichten verzameld en te Amsterdam door DAVID VAN HOOGSTRATEN bij GERARD ONDER DE LINDEN uitgegeven. De verdeeling in Geestelijke Gedichten, Lofdichten op uitgegeven boeken, Lijk- en Grafdichten en Mengeldichten zal wel van den verzamelaar zijn. De eerste rubriek behelst wel zijn verdienstelijkste werk. Vooreerst zijn uitbreidingen van vier psalmen, waarvan vooral op den 104den moet gewezen, waar de dichterlijke verheffing alle 29 coupletten door op dezelfde hoogte blijft, eerder stijgt dan daalt; vooral het 3de en 4de vers zijn van een bijzondere schoonheid. Dan de 80ste psalm. Welke fijne trekjes voegt hij hier toe aan het beeld van den wijnstok, hoe maakt hij het tot een afgewerkt geheel!

Gy naamt dien wynstok op met afgerechte handen,
Daar hy verdrukt, geknot, en als verschoven stond.
In 't schaars bedaauwde Egipte en zyne onvruchtbare zanden :
Gy paarde 't sappig loot aan eenen vetten grond,
Waar uit gy volkeren
Als heilloos onkruid wiede, als doornen hebt geroeit,
Gy bouwde, gy bescheent, gy goot de zavrige aarde,
Zoo dat het welig loof der ranken, die zy baarde,
Na weynige oegsten straks de landstreek had volgroeit.

¹⁾ Hij was toen „sieck te bedde liggende”. Tusschen dit codicil en het testament van 1675, ligt nog een testament van 17 Junij 1680.

²⁾ Amst. 1658. Een tweede stuk verscheen in 1721.

³⁾ Amst. 1660, p. 507 en 508.

⁴⁾ In J. VAN ABKOUDE, Naamregister enz. (p. 151) wordt ten onrechte een uitgave van 1678 vermeld en JOAN D.'s Historie van Hendrik den Grooten aan HEIMAN toegeschreven.

In den 134sten psalm hooren we in het bewegelijk rythme de vroolijke tempelmuziek, waartoe de oude zanger opwekt (p. 34):

Orgelspeelders, Harpenaren,
 Fluiteblazers, hoort gy 't wel?
 Stelt nu, strykt nu, toetst nu snaren;
 Paart den zang toch aan het spel;
 Op, klimt op langs trap en drempel,
 Tot het koor van dezen Tempel,
 God tot een verblyf gesticht;
 God wien al de Hemelkringen
 Niet bevatten, niet omringen,
 In wiens ontoeganklyk licht
 Duizend Serafynen krielen;
 Laat, (wat stof!)
 Zynen lof
 Uwe lippen ook bezielen,
 Antwoord d' Englen in hun hof.

Voor al in deze Harpzangen nadert hij VONDEL in dichterlijken kracht en gloed. Had VONDEL schilderachtiger van den bergstroom kunnen dichten, dan D. in zijn 104en Harpzang (p. 7):

Daar 't visje flikkert met zyn zil'vere huid in 't licht,
 En blykt de goude zon in 't lichtryk aangezigt?

En herinnert hij elders (p. 191) niet aan VONDEL, als hij van de engelen voor God's aangezicht zegt, dat ze

Pinken in 't onnaakbaar ligt,
 Als 't door de pennen heen komt spelen?

Gekend heeft hij VONDEL's werk zeker. Even zeker heeft hij OUDAAN's *Uyt-Breyding over het Boek der psalmen* ¹⁾ gekend; leggen we DULLAERTS vier berijmingen naast die van OUDAAN, dan staan zonder twijfel de laatste verre achter bij de eerste.

Zijn tien sonnetten over bijbelsche onderwerpen, „passie-sonnetten”, behooren eveneens tot deze rubriek. Zijn uitbeeldingskracht heeft hier haar hoogtepunt bereikt: vroomheid en liefde voor den gekruiste leggen wijding over het uitgebeelde. VERWEY heeft in zijn bovengenoemd tijdschriftartikel den inhoud van elk dier sonnetten ontleed en op hun bizondere schoonheid gewezen. Ook zijn overige geestelijke gedichten „Rouwklagt van den H. Apostel Petrus”, „Verwekking van Lazarus”, „Aan myne uitbrandende Kaerse” ²⁾ en andere, staan op dezelfde dichterlijke hoogte.

¹⁾ Rotterdam 1680.

²⁾ pp. 52, 61, 63.

Van zijn Lofdichten op uitgegeven boeken zijn de meeste reeds genoemd. We vermelden nog zijn lofdicht „Op de vooreilanden van Amerika” (p. 76 en 202) door CHARLES DE ROCHEFORT, in 1658 te Rotterdam verschenen onder den titel: *Histoire naturelle et morale des Iles Antilles de l'Europe*, waarin deze fijn, gevoelde regels:

In 't aangenaam gewest, daar noit het groen verdwynt,
Komt noit d' onvruchtbre winter beven.
Slechts kan het lieflyk wit, dat op de lely schynt,
Het schynsel van zyn sneeu daar geven.

ROCHEFORT, die als proponent naar Amerika ging, werd in 1653 predikant te Rotterdam.

Verder noemen we zijn „Op de Geneesoeffeninge van Dr. Pauwels Barbette; verrykt met de Aantekeningen van Dr. Fr. Dekkers”¹⁾. Van zijn Lyk- en Grafdichten treffen ons bizonder zijn puntdichten: „Op het Graf van den Voorspoed (p. 108) om de krachtige, en forsche taal en „Op het laatste Graf van Lazarus” in een wel gekunstelden vorm, maar toch van een dichterlijke gedachte. Pittig van inhoud zijn de sonnetten van zijn „Papiere Grafnaald” ter eere van de in 1665 gesneuvelde zeehelden, opgedragen aan de gecommiteerden ter admiraliteit te Rotterdam, b.v. dit op KORTENAER, dat aan BRANDT doet denken:

Maar gy die dankbaar leest; Hier rust met KORTENAAR,
Het lichaam van 't gevecht, de ziele van 't beleyden,
De zedicheyd in winst, de kloekheid in 't gevaar,
Roem vry dit kleyne graf iets hoogers als die beiden.

Tot de afdeeling Mengelzangen behooren o. a. zijn bruiloftszangen, 4 in getal, in zang, tegenzang en slotzang verdeeld, zijn liederen op verschillende gebeurtenissen en andere als „Klagte van ROXANE”, (p. 125), een langer gedicht; geheel in CATS' stichtelijken trant, 's dichters „Geboortegroet aan zijn oom”²⁾ (p. 201) zijn enkele vertalingen en zijn nieuwjaarsbeden van 1666 tot 1671 telken jare voor de Rotterdamsche weezen gemaakt, (p. 169 e.v.). Hebben deze laatste over het geheel weinig dichterlijke waarde, fraaie regels, zelfs gansche coupletten vinden we toch wel in, zoo dit met zijn middeleeuwschen naklank (p. 177).

Laat U 't snikken der Armen
Om dezen wreeden twist,
Het deerlyk kermen
Van Weeuw en wees erbarmen.

¹⁾ Een vertaling van het latijnsche: *Praxis Barbettiana, c. notis e observ. F. Deckers*. (Lugd. Bat. 1669. Op BARBETTE'S Heelkunst schreef ook VONDEL een lofdicht.

²⁾ Van CORNELIS MICHIELSZ. D. zijn twee broeders bekend: EYERT en PIETER, die van 1652 tot 1653) pesthuismeester en in 1705 regent van het weeshuis was, en één zuster, MAGDALENA.

Stop tog de bron, die gudst van bloed en tranen,
 Om een trotsmoedig wanen,
 Om sno' begeerten, om enkele ydelhede'
 Heere Jezus, Heere Jezus, Heere Jezus gun ons vrede.

Bizonder fraai wat klank betreft, zijn de enkele vertaalde gedichten tusschen de oorspronkelijke. Behalve het reeds door KALLF meegedeelde, melodieuze „Een korenwanner”, b.v. dit, door zijn krachtigen klank aan HUYGENS herinnerende (p. 203):

Al reets de Cucues in 't nieu Hispanje dragen
 Twee vieren voor in 't hooft, twee koele blixemslagen,
 Een onder elke wiek; waarbij een snege naalt
 Om 's Konings ledekant gordynen stikt en maalt:
 En in den zwarsten nacht, de draager, om te pralen,
 Beelt Kunstig 't wit yvoor by deze fokkelstralen.
 By haar telt en hertelt de woekeraar zyn' schat;
 By haar een wyze hant haar gulde penne vat.

Het draagt tot opschrift: „Op de blikkerende Vliegen in America, uit BARTAS”.

De gansche bundel wordt besloten met een vrij lang gedicht van OUDAAN, dat hij blijkbaar maakte onder den eersten indruk van den dood zijns vriends. Het bevat slechts één doorlopende klacht over D.'s langelijden en vroegtijdigen dood. We zouden er gaarne meer trekjes uit het leven van den dichter zelf in terug willen vinden, meer over zijn werk en omstandigheden. Slechts terloops roemt hij zijn godvruchtig leven, reeds van kindsbeen af en geeft hij in zijn slotcouplet enkele woorden van lof aan D.'s poezie.

Merkwaardig blijft het zeker, dat we in DULLAERT's poezie zoo weinig herinneringen terugvinden aan zijn schilderkunst. We zouden hierin een bewijs kunnen zien, dat die kunst in zijn leven weinig plaats innam. Slechts vier gedichtjes vinden we, bijschriften op schilderijen: „Uitlegging des Tafereels waarin het bewandelen des breeden wegs verbeeldt wort” (p. 65), „Op een Tafereel der Hemelsche vreugde” (p. 65), „Op een Tafereel de steeniging van Stephanus verbeeldende” (p. 208), en „Op de Afbeelding der Bruit in 't Hooge lied” (p. 208) alle meer verklaringen van de voorstelling, dan weergave van een kunst-impressie. Zelfs nergens eenige reminiscentie aan REMBRANDT, zijn leermeester, of het moest zijn dat de „Opwekking van Lazarus” (p. 61) en „Op de Vrouw in Overspel bevonden” (p. 62) door schilderijen van R. waren geïnspireerd.

Met het bijeenbrengen van zijn gedichten schijnt het niet altijd even vlot te zijn gegaan. DAVID VAN HOOGSTRATEN had het plan opgevat de tot nog toe verspreide gedichten van D. te verzamelen. De weinige, die hij reeds bezat, werden vermeerderd met die welke de Goudsche MAECENAS, GOVAERT CINQ,

tevens een vriend van DAVID VAN H., met ijver en liefde reeds had bijeen weten te brengen. Ook JAN VAN HOOGRATEN, ¹⁾ DAVIDS broeder, hielp mee. Samen trachtten ze daarop het werk van den vereerden dichter aan te vullen, waarvoor ze zich blijkbaar veel moeite gaven. Kwaadwilligen gingen echter van hun verzamelijver misbruik maken en wisten hun gedichten in handen te spelen die niet van de hand van D. waren. Het bedrog werd nog tijdig ontdekt en een scherp veroordeel van een dergelijk gedrag volgde dan ook in de voorrede van den inmiddels verschenen bundel. Te erger was dit gedrag, omdat de schuldige iemand was, die tot „stichting zyns naesten het Goddelijk woort heeft uit te leggen”. Wat in den bundel opgenomen was, was nu inderdaad „van de rechte hant van DULLAERT zelf”. Met één gedichtje hebben de uitgevers zich echter nog vergist, een vergissing die D. eer aandoet. „Rust in Godts bescherming” (p. 205) is van VONDEL; het zijn de eerste regels van diens 8osten Harpzang. ²⁾

Op dringend verzoek wist GOVAERT CINQ van de bloedverwanten gedaan te krijgen dat D's portret vóór den bundel werd afgedrukt. Het droeg het onderschrift „Jac. Houbraken Sculpsit”, in wiens *Groote Schouburgh der Nederl. Konstschilders en schilderessen* het ook is opgenomen, en was versierd met een vierregelig vers van DAVID VAN HOOGRATEN. Zoo verscheen het boekje in 1719 te Amsterdam en herleefde „de dichter van de Maas aan het Y”. Na den dood van CINQ verscheen er op hem een spotticht *Op het verscheyden van den Heere GOVERT CINQ, zoo genaamde Patroon van H. DULLAERTS Poëzy* dat op deze quaestie zinspeelt, met de hatelijke beginregels:

Door DULLAERTS Poëzy werd GOVERT CINQ half dul:
Want toen die uitquam was het met zyn wysheyt nul.
Nu is hy heen gereyst om DULLAERT te gaan zoeken,
En dien te klagen, hoe de list hem wist te doeken
Toen hy eens anders rym voor DULLAERTS digt aanzag
En zwoer, dat noyt Pernas van schooner vrugt genas. ³⁾

We hebben eenige aanleiding ons af te vragen: omvat de bundel inderdaad alles wat D. heeft gemaakt? Zou er niet meer van hem over zijn? Vermelden we alvast dat er in de *Nieuwe Verzameling van Nederduitsche Mengeldichten* ⁴⁾ een vers van D. voorkomt dat niet in zijn bundel opgenomen is: *Op Doorspronck en Oorzaak van Gelderlands groote Waters-nood door den Hooggeleerden Heer MICHAEL SPRANGER.*

¹⁾ *J. van Hoogstraten's Mengelpoezy*, dl. IV (Amst. 1718), opdracht.

²⁾ *Koning Davids Harpsangen*, Amst. 1657.

³⁾ *Vijfde Vervolg van de Latynsche en Nederd. Keurdichten*, Utrecht 1729, p. 53.

⁴⁾ Amsterdam, 1727, p. 209.

Achter het exemplaar dat de Koninklijke Bibliotheek van DULLAERT'S Gedichten bezit, bevinden zich meerdere gedichten in handschrift, waaronder dit van JAN VAN HOOGSTRATEN: *Lauwerloof op het weërgalooze Dichtwerk van den overledenen Heere HEIMAN DULLAERT, in zijn leven konstrijk schilder, en beroemt Poët aan de Maze.* Hij prijst DULLAERT aldus:

Hier klinkt het heldendicht op maaten
Van even gelijklydentheid
die nergens van haar wezen scheid
waar op de kunst zig mag verlaten.

Heeft D. ook het heldendicht beoefend? In vergelijking met zijn tijdgenooten is hij niet wat men noemt een „vruchtbaar” dichter geweest. Het zou niet onmogelijk zijn als de verzamelaars slechts gegeven hadden wat het best in hun smaak viel. Misschien zal de tijd meer gedichten van D. aan den dag brengen, zeker niet tot nadeel van onze 17de eeuwsche letterkunde ¹⁾.

¹⁾ Afstammelingen van de 17de eeuwsche DULLAERT'S, te Amersfoort wonend, zijn in 't bezit van familiepapieren, waarin een en ander over HEIMAN moet zijn te vinden en die vermoedelijk onuitgegeven gedichten van hem bevatten.

